



Landbruks- Og Matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo

Vår saksbehandlar:
Gerd Siqveland Engelsgjerd
Telefon: 51 20 11 70

Dykkar ref.:
Vår ref.:
J.p. 24/7550
Sak 24/501

Arkiv:
FA-V30, TI-&13

Dykkar dato:
Vår dato:
19.06.2024

E-post: gerd.siqveland.engelsgjerd@bjerkreim.kommune.no

Høringssvar fra Bjerkreim kommune til forslag til ny gjødselbrukforskrift

Vi viser til høringen fra Landbruks- og matdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgs-departementet om forslag til ny forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv. for jordbruksareal. Fristen for høringsinnspill er 20.06.24.

Siden saken er viktig for landbrukskommunen Bjerkreim, der bl.a. 60 % av jordbruksarealet er innmarksbeite der mye kyr, storfe og sau beiter, var saken tema i det politiske LMT-utvalet, som hadde møte den 05.06.24.

Vi har naturgitte forutsetninger for å dyrke gras i store deler av landet, og melke-, storfe- og sauekjøtproduksjon er bærekraftige måter å omdanne dette graset til verdifulle proteiner og næringsstoffer i mat og drikke. Gjødsel er en nødvendig faktor for å utnytte dette ressursgrunnlaget til best mulig avlinger av både gras og andre vekster. Samtidig gir overgjødsling negative konsekvenser for natur og miljø. Landbruksnæringen tar miljøansvar, og kommunen er positive til nødvendige tiltak for å sikre god vannkvalitet og hindre forurensning, selv om det vil bli krevende for mange av bøndene i kommunen vår og husdyrfylket Rogaland, å tilpasse seg til bl.a. reduserte fosformengder.

Forslaget som er kommet på høring, gir landbruket mer forutsigbarhet gjennom at vi nå har fått en avklaring på hvilke innstramninger regjeringen ønsker i regelverket, som siden 2009 har vært under revidering. Vi ser imidlertid at det nye forslaget blant annet innebærer innskjerping av hvor mye som kan tilføres av total mengde fosfor, nå også for mineralgjødsel, samt innskrenket tidsperiode for når man kan spre gjødsel. Det er også foreslått krav til journal over den faktiske disponeringen av gjødsel på den enkelte gård. Forslaget vil derfor få betydning for hele landbruket, og vi ser behov for at enkelte deler av forslaget justeres slik at det ivaretar både bærekraft, ambisjonen om økt selvforsyning og matberedskap, samt bøndenes behov for å tilpasse seg nytt regelverk.

Bakgrunn

Utgangspunktet for innføring av ny gjødselbrukforskrift er høyt fosforinnhold i jorda i de mest husdyrtette områdene, og at dette bør reduseres der det er nødvendig for å bedre tilstanden til vannveier og vassdrag. Det henvises til EU's vanddirektiv og Norges forpliktelser som en viktig premiss, for arbeidet med den nye norske forskriften for bruk av alle typer gjødsel til landbruksformål. Kommunen er opptatt av bærekraft, og vi vil gjennom våre forvaltningsoppgaver bidra til å hjelpe bøndene våre i arbeidet med å oppfylle de nye kravene i forskriften. Dette gjelder bl.a. ved godkjenning av innmarksbeiter som spredeareal både for

organisk gjødsel og mineralgjødsel, og ved kontroll av gjødslingsplan og journal med dokumentasjon.

Samtidig er grunnstoffet fosfor (P) et makronæringsstoff som er helt nødvendig for å sikre god plantevekst. Plantene bruker fosfor til energiomdannelse og rotutvikling. Et godt utviklet rotsystem er viktig for plantenes evne til å ta til seg mest mulig næring og vann, og det er med på å skape god jordstruktur. I tillegg har dette betydning for klima, da alt som genererer grasvekst, også vil være viktig for karbonbinding.

Bærekraftig og riktig bruk av ressursen som husdyrgjødsel representerer, er derfor viktig for å ta ut avlingspotensialet og opprettholde norsk matproduksjon, samt bidra til målet om økt selvforsyning på norske ressurser.

Konsekvenser av forslaget:

➤ Reduserte fosforgrenser

Skjerpede krav til fosformengde pr daa dyrka jord for husdyrgjødsel og mineralgjødsel, er det som vil få størst betydning for husdyrbøndene i Rogaland. I tillegg legger forskriften opp til særdeles kort overgangstid til nytt regelverk, når så store endringer skal gjennomføres på gårdsnivå. Halvparten av reduksjonen i Rogaland fra 3,5 til 2,7 kg P/daa; altså 3,1 kg P/daa, skal tre i kraft allerede fra 01.01.25. Dokumentasjon og jordprøver for de som ønsker balansegjødsling, skal også være innhentet fra nytt regelverk tre i kraft fra samme dato. Først og fremst er det husdyr-produsenter med stor dyretetthet i forhold til arealtilgangen, som vil bli mest berørt av forslaget.

Den nye gjødselbrukforskriften setter ikke krav til spredeareal per GDE som dagens forskrift. Den gir i stedet bøndene et valg mellom å gjødsle etter gitte fosforgrenser, eller å gjødsle etter balansegjødsling. Velges balansegjødsling der en kan gjødsle opp til 3,5 kg fosfor/daa, stilles det krav om meldeplikt, og at bonden kan dokumentere fosforbalansen hvor tilført mengde fosfor og fosforinnholdet i avling er 1:1, eller bedre. Balansegjødsling kan ifølge forslaget dokumenteres med jordprøver hvert 4. år, eller dokumenteres med oversikt på fosforstrømmer inn og ut av foretaket; mengde fosfor i alt som kommer inn på gården, og tilsvarende for alt som blir selt ut fra gården.

Kommunen er litt usikre på definisjonen av balansegjødsling for P, men velger å bruke NIBIO's tolkning om at det kan tilføres like mye P som avlinga representerer. Vi ser svært positivt på at det gis en slik mulighet for balansegjødsling over hele landet, for de som høster store grovfôravlinger. Økt selvforsyningsgrad og økt norsk fôrandel oppnås ikke ved reduserte avlinger, og ved å straffe de dyktigste. Derfor er vi positive til innføring av et prinsipp om balanseregnskap.

Det er likevel viktig at metoden gjøres så robust, at den ikke straffer de dyktigste grovfordyrkerne. Forslaget om maksimalt 3,5 kg fosfor per daa ved balansegjødsling, setter en øvre begrensning på grovfôravlingen på ca. 1.000 kg tørrstoff/daa, noe som er betydelig lavere enn det mange dyktige grovfôrdyrkere høster av avlinger i dag. I utkastet til forskrift er det presisert at bruk av adgangen til balansegjødsling, ikke åpner for tilførsel av mer enn 3,5 kg P/daa/år. Samtidig er det oppgitt at for tilførsler over 3,5 kg P/daa/år, der departementene foreslår at det skal være krav om et dokumentert behov for større tilførsler, gitt avlingens fosforbehov og fosfornivåer i jord, og at slik tilførsel krever enkelttillatelse. For å sikre mulighet for fortsatt store avlinger der dette er mulig, så oppfordres det til at søknadsprosessen for enkelttillatelser på bruk der dette er aktuelt, gjøres så enkel og tilgjengelig som mulig, slik at det blir et reelt alternativ for de dyktigste grovfôrdyrkerne.

➤ **Økt krav til dokumentasjon og økte kostnader hos foretakene, og merarbeid for kommunene**

Forslaget til ny gjødselbrukforskrift innebærer også et betydelig skjerpet dokumentasjonskrav sammenlignet med dagens, noe som medfører merarbeid for bonden, eller innkjøp av ekstern tjeneste. I tillegg vil dokumentasjonskravene innebære økte kostnader, gitt at en stor andel ønsker å benytte balansegjødsling.

- Jordprøver: Koster i dag ca. 300 kr/prøve pluss frakt og administrasjonsavgift
- Gjødselprøver: Koster i dag ca. 1.500 kr/prøve pluss frakt og administrasjonsavgift
- Avlingsregistrering på skiftenivå
- Gjødselplanlegging inklusive dokumentert gjødsling på skiftenivå
- Godkjenningsprosedyre for innmarksbeite som spredeareal – merarbeid for bonden og landbruksforvaltningen

I mars 2024 la regjeringen frem Meld. St. 11 (2023-2024) *Strategi for auka sjølvforsyning av jordbruksvarer og plan for opptrapping av inntektsmoglegheitene i jordbruket*. Det fremgår av stortingsmeldingen at tiltak for å øke matproduksjonen, må inkludere tiltak for ivaretagelse av miljøet. Vi ser imidlertid ikke at de økte kostnadene foreslås kompensert gjennom tilskuddsordninger, og dette sender dermed signaler som virker motsatt vei av intensjonen med stortingsmeldingen om opptrapping av inntektsmulighetene. Denne meldingen presenterer også en strategi for økt selvforsyning av jordbruksvarer opp mot 50 %. Da er det viktig å gjenta at selv den øverste max. grensen på 3.5 kg P/daa, vil for mange dyktige husdyrprodusenter begrense mulighetene for å dyrke mer og bedre grovfôr på egen gård.

➤ **Reduserte grovfôravlinger på innmarksbeitene**

Bjerkreim kommune er bekymret for risikoen nye og strengere regler for bruk av husdyrgjødsel og da spesielt med hensyn på fosfor, vil medføre for grovfôravlingene på innmarksbeitene. Vi er overrasket på at det på disse arealene vil innføres en maksbegrensning på kun 2 kg P/daa. Beiteressursene er en viktig del av fôrgrunnet, og omdømmet for norsk husdyrproduksjon, og vi synes det er uheldig med så tydelige begrensninger overfor produsentene som har slike verdifulle beiteressurser på gården sin. En begrensning på 2 kg P/daa tilsvarer etter gjødselnorm, en avling på 350 Fem/daa. Dette er svært lite. For Bjerkreim og Rogaland vil dette få store konsekvenser, da innmarksbeitene utgjør forholdsvis ca. 60 og 50 % av det totale jordbruksarealet, som har gitt driftsgrunnlag for hold av mye kyr, storfe og sau.

Hvordan en kan møte utfordringene og bidra til løsninger

I tråd med samfunnsoppdraget til jordbruket om å sikre Norges befolkning nok og trygg mat produsert på norske naturressurser, og også i tråd med intensjonene i Meld. St. 11 (2023-2024), har økt norskandel i fôrrasjonene til våre grovforetende husdyr, vært et av satsingsområdene for bl.a. Tine, Nortura, NLR, Yara og FKA. I det videre arbeidet med økte avlinger og større norsk fôrandel, er det avgjørende at håndtering av regelverket ikke begrenser deres utviklingsarbeid, men vektlegger hva som skal dokumenteres.

Kravet om meldeplikt må oppleves enkelt å innfri for dem det gjelder. Det må være enkelt for de som vet at de høster store grasavlinger, å kunne dokumentere bruk av 3,5 kg P/daa for fortsatt god og effektiv grovfôrdyrking. Verktøy som bøndene allerede bruker i drifta si, må kunne tilfredsstillende dokumentasjonskravet referert til som nytt krav om journalføring i forslaget til ny Gjødselbrukforskrift. Dette gjelder også ny teknologi og ny programvare som vil utvikles i årene som kommer. Vi mener det er viktig i det videre arbeidet, at det fokuseres på dokumentasjon av måltall som ivaretar dokumentasjonsbehovet på en enklest mulig måte. Bransjen må selv få utvikle gode metoder og verktøy for å ivareta dokumentasjon i tråd med forskriften.

Kommunen har en aktiv rolle da firmaet Vireo ønsker å bygge et biogassanlegg på vårt industriområde her i Bjerkreim, for husdyrproduzentene i de 4 Dalane-kommunene og Gjesdal. Først og fremst er vår interesse knyttet til husdyrgjødsel som innsatsfaktor, og i neste runde bioresten. Vi mener at biogassproduksjon med tilhørende håndtering av biorest, vil ha en sentral rolle fremover og vil kunne være en viktig del av løsningen når det kommer til blant annet fosformengde i gjødsel. En gjødsselfabrikk som foredler bioresten, vil kunne hente ut fosfor, slik at bioresten som kommer tilbake som gjødsel til gårdsbruket, vil kunne ha et bestemt innhold av fosfor. Vi mener det er viktig at implementeringen av nytt regelverk, hensyntar utviklingen og byggingen av biogassanlegg i Norge. Dette for å unngå at deler av løsningen kommer for sent, og dermed fører til større investeringer på det enkelte bruk.

Forslag til justeringer og endringer:

1. Ikrafttredelse og overgangsordninger

Lengre tid for ikrafttredelse er nødvendig for at produsentene skal få en mulighet til å klare overgangen til nye krav. Dette kan gjennomføres uten at man lempet på kravene som er foreslått innført etter 8 år. Bjerkreim kommune anbefaler også en mer gradvis reduksjon i maks nivåene for de som ikke har anledning til å drive med balansejødsling, og som da må forholde seg til de fastsatte grensene. Reduksjonen allerede det første året, er umulig å realisere, da det i praksis ikke gis tid til å omstille seg. Bjerkreim kommune vil tilrå at forskriften trer i kraft fra 01.01.27, slik at både bonden og forvaltningen får tid til å tilpasse seg nytt regelverk.

Forskriften må også være praktisk gjennomførbar samtidig som man oppnår hensikten med innstramningen, og vi tilrår derfor at fosforkravet blir redusert slik:

3,3 kg P/daa fra 01.01.27

3,0 kg P/daa fra 01.01.29 og

2,7 kg P/daa fra 01.01.33.

Dersom det forventes at det må dokumenteres med jordprøver allerede for neste sesong, er det ikke tilstrekkelig kapasitet i dag rundt i landet til at dette skal tas ut i høst. Det betyr at også dette kravet er urealistisk med innføring fra 1.1.25. Uttak av representative jordprøver er også en viktig problemstilling. Beskrivelse og innføring av en robust uttaksmetode blir svært viktig. Ringtester har også vist stor variasjon mellom laboratorier i analyserte verdier, mellom 10 og 25 %. Dette må hensyntas når grenseverdier for endring i P-AL i løpet av en 4-års periode, skal fastsettes. P-AL som er et mål for plantetilgjengelig fosfor, er avhengig av pH i jorda. Det må avklares hvordan dette skal hensyntas ved fastsettelse av grenseverdier for fosfor i løpet av en 4-års periode. Ved å utsette fristen med 2 år til forskriften trer i kraft til 01.01.27, har en tid til å avklare dette.

Ved uttak av jordprøver bør også eier/leier av jordbruksarealet, kunne godkjennes for denne jobben – etter detaljerte retningslinjer/beskrivelser.

2. P-ALtall og jordprøver

Rapporten *Oppdatert faggrunnlag for redusert fosforutslipp fra husdyrproduksjonene i Rogaland* datert 24.10.22, utført på oppdrag fra landbruksorganisasjonene i Rogaland under forarbeidet til ny gjødselbrukforskrift, dokumenterer blant annet gjennom et stort antall jordprøver, at P-AL tallene i landbruksjorda har vært nokså uendra over de siste 55 åra. Dette viser at å tappe jorda for fosfor, ikke nødvendigvis vil føre til lavere P-AL tall. Vi er også usikre på om det er nok kunnskap om hva som er riktig P-AL nivå, og hvor gode målemetoder en har til å følge dette opp. Rapporten peker også på sammenhengen mellom grovfôravlning, grovfôr kvalitet og gjødsling med fosfor. Gras med intensiv vekst og høy fordøyelighet har høyere råproteininnhold, men også høyere innhold av fosfor. Det å skulle redusere fosforinnholdet i grovfôret, vil øke faren for nedgang i både avling og kvalitet på grovfôret både fra eng og beiter.

Et spennende punkt som den samme rapporten peker på, er muligheten for å redusere fosforinnholdet i innkjøpt kraftfôr. Vanligvis inneholder kraftfôrblandinger beregnet for drøvtyggere i størrelsesorden 5 gram fosfor/kg tørrstoff. Mot ca. 3 gram fosfor i gjennomsnitt for grovfôranalyser registrert i NorFor sin fôranalysedatabase FAS. Med gitt dyretall og arealtilgang, kan en slik strategi bidra til å registrere P-utskilling i gjødsla og dermed på jorda. Samtidig er det viktig at grovfôrdyrkinga (avling og kvalitet) ikke blir ofret til fordel for økt bruk av kraftfôr, for å redusere fosforinnholdet i gjødsla.

Det må også bli enkelt å dokumentere, slik at de som kjøper kraftfôr med redusert P-innhold, får godskrevet dette, og at dokumentasjon på kjøp erstatter krav til dokumentasjon gjennom jordprøver, jf at forskriften legger opp til at balansegjødsling kan dokumenteres med jordprøver hvert 4. år, eller med oversikt over fosforstrømmer inn og ut av foretaket.

Bjerkreim kommune vil tilrå at for de foretakene som ikke krever balansegjødsling, er det tilfredsstillende å ta representative jordprøver hvert 5 – 8. år; slik som i gjeldende forskrift.

3. Innmarksbeite og utmark

Nyetablering av beite må gjøres ved å etablere minst 50 % kulturgras og beitetålende urter. Prosessen med å få det registrert som innmarksbeite i AR5 blir ikke påvirket av ny forskrift slik vi ser det, men en innstramning på bruk av mineralgjødsel i allerede godkjente innmarksbeite, vil kunne forsinke gjødsling og dermed avlingspotensialet i et nyetablert innmarksbeite. I håndbok for godkjenning av beite som spredeareal (Fylkesmannen i Rogaland i 2010 og som fremdeles brukes) er det åpnet for å spre 2/3 av husdyrgjødselmengden som er tillatt på dyrka jord. Det vil si 2,3 kg P/daa. Dette begrunnes i at det høstes mindre avling på beite enn dyrka jord, og at spredninga av husdyrgjødsel skjer bare en gang, oftest på våren. Bjerkreim kommune vil tilrå at denne mengden beholdes, og økes fra forslaget på 2,0 kg P/daa til 2,3 kg P/daa som kan spres gjennom beitesesongen inkl. mineralgjødsel.

Innmarksbeitene som blir godkjent av kommunen som spredeareal, og som også er innmarksbeite i AR5, settes til 1 daa og normeres ikke.

Skog og utmark bør tas ut av siste setning i § 2 av forskriftsforslaget, og heller presisere i § 16 at skog og utmark ikke er godkjent som spredeareal, men at disse kan godkjennes ved evt. søknad om dispensasjon.

4. Reaksjonsmønster

Den nye forskrifta har ingen forslag til økonomiske reaksjoner for de foretakene som ved kontroll, ikke har nok spredeareal, eller ikke tilfredsstillende kravet til balansegjødsel eller har forhøyet P-AI tall. Forskriften kan ikke tre i kraft før dette er på plass.

Konklusjon

Bjerkreim kommune er opptatt av miljø og natur, og vi ser at en innstramning av regelverket for gjødselbruk er nødvendig, for å ivareta vannkvaliteten i flere områder. Nytt regelverk vil også bidra til bedre forutsigbarhet, da dette er et tema som har vært diskutert i en årrekke.

Forslaget får konsekvenser for landbruksnæringen, og Bjerkreim kommune vil tilrå disse endringene:

- Forskriften trer i kraft fra 01.01.27, slik at både bonden og forvaltningen får tid til å tilpasse seg nytt regelverk.
- Forskriften må være praktisk gjennomførbar samtidig som man oppnår hensikten med innstramningen, og tilrå derfor at fosforkravet blir redusert slik:

3,3 kg P/daa fra 01.01.27
3,0 kg P/daa fra 01.01.29 og
2,7 kg P/daa fra 01.01.33.

- De foretakene som ikke krever balanse gjødsling, må det være tilfredsstillende å ta representative jordprøver hvert 5 – 8. år; slik som i gjeldende forskrift
- Ved uttak av jordprøver bør også eier/leier av jordbruksareal, kunne godkjennes for denne jobben – etter detaljerte retningslinjer/beskrivelser.
- Dagens fosformengder for gjennomsnittslige innmarksbeite i Rogaland, bør beholdes. Vi foreslår at dette økes fra forslaget på 2,0 kg P/daa til 2,3 kg P/daa som kan spres gjennom beitesesongen inkl. mineralgjødsel.
- Innmarksbeitene som blir godkjent av kommunen som spredeareal, og som også er innmarksbeite i AR5, settes til 1 daa og normeres ikke.
- Skog og utmark bør tas ut av siste setning i § 2 av forskriftsforslaget, og heller presisere i § 16 at skog og utmark ikke er godkjent som spredeareal, men at disse kan godkjennes ved evt. søknad om dispensasjon.
- Ny forskrift må inneholde økonomiske reaksjoner for de foretakene som ikke har nok spredeareal, eller ikke tilfredsstillende kravet til balanse gjødsel eller har forhøyet P-AI tall.

Politikerne i Bjerkreim kommune ved LMT-utvalet, ble i sitt møte den 05.06.24 informert om denne høringen. Saken ble drøftet, og et enstemmig LMT-utval støtter helt og fullt administrasjonen sine 8 forslag til endringer av forskriften.

Med hilsen

Gerd Siqveland Engelsgjerd
landbrukssjef

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ikke underskrift.

Bjerkreim Bondelag v/Håvard Nevland Steinsland 68	4387	Bjerkreim
Bjerkreim Bondelag v/Tore Fuglestad Fuglestad 40	4389	Vikeså
Statsforvaltaren i Rogaland Postboks 59	4001	STAVANGER